ANDIJON VILOYATI XO'JAOBOD TUMANI

29-UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABI

ERON ISLOM RESPUBLIKASI MAVZUSINI 4K MODULI ASOSIDA O'QITISH MAVZUSIDA

METODIK TAVSIYA

DAVRONOVA RASHIDA QAHRAMON QIZI

29 -umumiy o'rta ta'lim maktabining tarix fani o'qituvchisi

10- YANVAR 2025

Annotatsiya:

Ushbu metodik tavsiya «Eron Islom Respublikasi» mavzusini 4K metodologiyasi asosida o‘qitishning samarali usullari haqida ma’lumot beradi. Tavsiyada Eronning siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy tuzilmasi, shuningdek, xalqaro aloqalariga oid asosiy jihatlar keltirilgan. 4K metodlari orqali o‘quvchilarni mustaqil fikrlash, hamkorlik qilish va kreativ yechimlar ishlab chiqishga rag‘batlantirishga e’tibor qaratilgan.

Kalit so‘zlar: Eron Islom Respublikasi, 4K metodologiyasi, siyosiy tizim, xalqaro aloqalar, pedagogika, ta’lim metodlari.

Muallif: **R. DAVRONOVA**

Xo’jaobod tumani 29- maktab

tarix fani o’qituvchisi

Mas’ul muharrir: **U. QO’CHQAROVA**

Xo’jaobod tumani 29- maktab

infarmatika fani o’qituvchisi

Taqrizchilar: **Sh. Nuraliyev**

Andijon viloyat mahorat maktabining

Ijtimoiy –iqtisodiyot Fanlar metodikasi

kafedrasining katta o’qituvchisi

G. Tojiboyeva.

Andijon viloyati mahorat maktabining

Ijtimoiy- iqtisodiy Fanlar metodika

kafedrasi o’qituvchisi

MUNDARIJA

1.KIRISH.....4

2.ASOSIY QISM.....5

3. INTERFAOL METODLAR…….9

4.XULOSA.....16

5. ILOVALAR……..17

6. ADABIYOTLAR RO‘YXATI…….....21

KIRISH

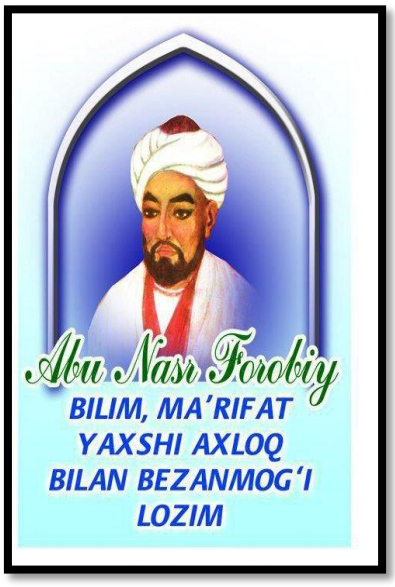

O‘zbekiston Respublikasi mustaqilligi, uning huquqiy asoslari va zamonaviy rivojlanish jarayoni har bir fuqaro uchun muhim ahamiyatga ega. Mustaqillikni qo‘lga kiritganidan so‘ng, O‘zbekiston turli sohalarda yuksalish va taraqqiyot sari qadam tashladi. ERON ISLOM RESPUBLIKASI mavzusi o‘quvchilarga xalqaro munosabatlar, davlat tuzilishi, siyosiy tizimi va iqtisodiy rivojlanish borasida keng tushuncha berishga yordam beradi. Ushbu mavzu yoshlarni O‘zbekistonning tashqi siyosatidagi ahamiyatini va mintaqaviy xavfsizlikni anglashga undaydi. Mavzu asosida 4K (Kreativlik, Kritikal fikrlash, Kommunikatsiya, Hamkorlik) ta’lim metodologiyasidan foydalanish, o‘quvchilarga ushbu masalalar bo‘yicha chuqur bilim berish imkonini yaratadi. Shuningdek, Eron Islom Respublikasi va uning xalqaro aloqalarini o‘rganish o‘quvchilarga global siyosatdagi o‘zgarishlarni tushunishga yordam beradi. Ushbu metodik tavsiyada mazkur mavzuni o‘qitishda samarali yondashuvlarni, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni va interaktiv darslarni amalga oshirishni ko‘zda tutganmiz.

Ma’lumotlarni taqdim etishda o‘quvchilarning faol ishtirokini ta’minlash, ularni mustaqil fikrlashga, mantiqiy xulosalar chiqarishga undash, shuningdek, guruhli ishlarda samarali hamkorlikka o‘rgatish muhim vazifa bo‘ladi. Mavzu bo‘yicha o‘quvchilarga tushunarli, sifatli, va samarali darslar tashkil qilish

uchun har tomonlama o‘rgatishning samarali usullari va materiallari ishlab chiqilgan. Bu tavsiya yordamida o‘quvchilar nafaqat Eronda sodir bo‘layotgan siyosiy jarayonlarni, balki dunyo siyosatidagi o‘zgarishlarni ham yaxshiroq tushunishlari mumkin.

Asosiy qism

4K moduli – bu ta’limda o‘quvchilarning muhim kompetensiyalarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan pedagogik yondashuvdir. 4K moduli to‘rtta asosiy tamoyilga asoslanadi:

1. Kritikal **Fikrlash (Critical Thinking)**. Bu tamoyil o‘quvchilarga muammolarni tahlil qilish, turli nuqtai nazarlarni o‘rganish, fikrlarni baholash va mustaqil qarorlar qabul qilishni o‘rgatadi. Asosiy maqsad – o‘quvchilarda tanqidiy fikrlash va mas’uliyatli qarorlar qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish.
2. **Kreativlik (Creativity)**. O‘quvchilarga yangi g‘oyalar yaratish, ijodiy yondashuvlar ishlab chiqish va o‘zgarishlarga moslashish imkoniyatlarini berish. Bu tamoyil o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini va yangiliklarni qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi.
3. **Kollaboratsiya (Collaboration)**. O‘quvchilarni birgalikda ishlash, guruhda fikr almashish va jamoaviy ish olib borish orqali o‘zgaruvchan vaziyatlarga moslashishga o‘rgatish. Kollaboratsiya ko‘nikmalarini rivojlantirish, talabalarni samarali jamoa a’zolariga aylantiradi.

4. **Kommunikatsiya (Communication)**. Fikrlarni aniq va samarali tarzda ifodalash, boshqalar bilan muloqot qilish va guruhda fikr almashish imkoniyatlarini taqdim etadi. O‘quvchilarda kommunikatsiya ko‘nikmalarini rivojlantirish, o‘z fikrlarini to‘g‘ri va aniq ifodalashni o‘rgatadi.

4K moduli ta’lim jarayonida bu tamoyillarning birgalikda qo‘llanilishi o‘quvchilarga har tomonlama rivojlanish imkoniyatini beradi. Bu yondashuv o‘quvchilarning har bir kompetensiyasini alohida rivojlantirib, ularning kelajakdagi muvaffaqiyatli faoliyatiga asos yaratadi.

1946-yilda ingliz va sovet qo‘shinlari Erondan chiqarildi. 1950-yillarning birinchi yarmida Eronning siyosati asosan neft sanoatini milliylashtirishga qaratilgan edi. Eron shohi Muhammad Rizo Pahlaviy zamonaviy va o‘qimishli shaxs bo‘lib, mamlakatda korrupsiyaga qarshi kurashish va iqtisodiyotni modernizatsiya qilish uchun bir qator islohotlarni amalga oshirdi. 1963-yilgi referendumda shoh mamlakatda keng miqyosli islohotlar o‘tkazishni taklif etdi, va aholi bu takliflarni qo‘llab-quvvatladi. Ushbu islohotlar «oq inqilob» deb nomlandi. «Oq inqilob» davrida Eron iqtisodiy o‘sish bo‘yicha dunyodagi eng yuqori ko‘rsatkichlarga erishdi. Eronning neftdan olingan daromadi sezilarli darajada oshdi va sanoatning mashinasozlik, stanoksozlik va boshqa sohalari tez rivojlandi.

Shoh hokimiyatining ag‘darilishi

Shoh islohotlarining natijasida mamlakatning zamonaviylashuvi Eronning dindor mutaassiblari uchun katta tashvish tug‘dirdi. Ular shohni qattiq tanqid qilib, qarshi tashviqot olib bordilar. Bu tashviqotlar dindorlarning boshchiligida xalq g‘alayonlariga olib keldi. Oqibatda, 1979-yil fevralda Eron hukumati iste’foga chiqdi va shoh Muhammad Rizo Pahlaviyning rejimi ag‘darildi. Shundan so‘ng, Eron Islom Respublikasi deb e’lon qilindi. Dindor shaxslardan iborat Kengash yangi konstitutsiyani ishlab chiqishga kirishdi. Shuningdek, zudlik bilan xulq-atvorning diniy normalari joriy qilindi: alkogol iste’mol qilish, musiqa, raqs, kino, shaxmat o‘yini va kitoblar taqiqlandi, barcha kinoteatrlar yopildi. Ayollar islom an’analari bo‘yicha kiyinishga, chorda o‘rab yurishga majbur qilindi. G‘arb mamlakatlari Eronga qarshi iqtisodiy sanksiyalar e’lon qildi, bu esa mamlakatning iqtisodiy ahvolini yanada og‘irlashtirdi. Shu bilan birga, 1980-yili Iroq qo‘shinlari Eronga bostirib kirdi va Eron-Iroq urushi boshlandi. Urush 1988-yilgacha davom etdi, bu davrda Eronda oziq-ovqat

taqchilligi yuzaga kelib, kartochka tizimi joriy qilindi, iqtisod esa tanazzulga yuz tutdi. Butun dunyo Eronni xalqaro terrorizm va islom fundamentalizmi o‘chog‘i sifatida qaray boshladi. 1989-yilda inqilob yetakchisi va Eron Islom Respublikasining diniy rahbari Oyatulloh Ruholloh Humayniy vafot etdi. 1990-yillarga kelib, iqtisod barqarorlashib, yalpi ichki mahsulotning o‘sish sur’atlari sezilarli darajada oshdi. Shu davrda islom radikalizmi biroz susayib, Eronda iqtisodiy o‘sishning yangi bosqichi boshlandi.

X X asr oxirlarida Eron

1991-yildan boshlangan davrda dunyoning ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy tizimlarida katta o‘zgarishlar yuz berdi. Ushbu davrda ilmiy-texnik inqilobning yangi bosqichi – kompyuter-axborot inqilobi jamiyatning barcha jabhalariga kuchli ta’sir ko‘rsatdi. Bu inqilobning ta’siri ostida rivojlangan mamlakatlar industrial sivilizatsiyasidan postindustrial, axborot bosqichiga o‘tdilar. Shu bilan birga, jamiyat taraqqiyotining hozirgi bosqichini tahlil qilish va mustaqil hayotga qadam qo‘yish arafasida turgan o‘quvchilarga o‘z istiqbollari haqida bilimlarni shakllantirish imkoniyati yaratildi. Bu bilimlar jahon xalqlari madaniyatining har biri o‘ziga xos noyobligini, gumanizm va vatanparvarlik tamoyillarini, fuqarolik jamiyati va huquqiy davlat g‘oyalariga asoslangan umuminsoniy qadriyatlarni anglashga yordam beradi. XX asrning ikkinchi yarmida Eron jamiyatida ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy beqarorlik davri boshlandi. Ammo aynan shu davrda Eron uchun eng muhim voqealar sodir bo‘ldi, va bu voqealar zamonaviy Eronning taraqqiyot yo‘lini belgilab berdi. 1979-yilda Eron Islom Respublikasi tashkil topdi, bu esa inqilobiy islomning dunyoda ilk bor siyosiy kuch sifatida ko‘rinishini ta’minladi. Islom dini, ayniqsa, Yaqin Sharq va Shimoliy Afrikada qudratli ijtimoiy-siyosiy kuch sifatida paydo bo‘lib, G‘arb qadriyatlariga qarshi faol kurash olib bordi. 1990-yillarda Eronning iqtisodi barqarorlashdi, YIMning o‘sish sur’ati kuchaydi va islom radikalizmi biroz susaydi. Eron xalqaro sport va madaniyat maydonida qaytdi, 1999-yilda Eronning «Osmon bolalari» filmi AQSHda «Oskar» mukofotiga tavsiya qilindi. Shuningdek, mamlakatda chet el musiqasi va internet-kafelarga ruxsat berildi, ayollar esa faol ijtimoiy hayotga qaytdilar. Shu bilan birga, Eron xalqaro yakkalanishdan qutulish uchun islohotlar o‘tkazishga majbur bo‘ldi. 1997-yilda islohotchi qarashlarni qo‘llab-quvvatlaydigan Muhammad Hotamiy prezident etib saylandi. U Eronda demokratik va tolerant jamiyat qurish va G‘arb mamlakatlari bilan ijobiy munosabatlarni yo‘lga qo‘yish borasida islohotlar boshlanganini e’lon qildi. Biroq, islohotlarni amalga oshirishda Hotamiyning qarshiligiga uchragan mutaassiblar uni to‘xtatishga harakat qildilar.

Zamonaviy Eron

2001-yil 11-sentyabr kuni Nyu-Yorkda amalga oshirilgan terrorchilik aktidan so‘ng AQSH Eronni «xalqaro terrorizmning sherigi» deb atadi. Bu tamg‘adan qutulish uchun Eron ko‘plab choralar ko‘rdi. «Hizbulloh» rahbarlari Erondan chiqarildi, Sudan, Liviya, Bosniya kabi mamlakatlardagi eronlik diniy maslahatchilar chaqirib olindi. Biroq, AQSH Eronni Mahmud Ahmadinajodning yashirin ravishda yadro quroli ishlab chiqish ustida ishlayotgani bilan aybladi. 2002-yilda AQSH prezidenti J.Bush Eronni «yovuzlik tayanchi» mamlakatlari qatoriga qo‘shib, uni terrorizmni moliyalashtirishda aybladi. AQSH Eronni xalqaro maydondan izolyatsiya qilishga harakat qildi.

Fransiya, Germaniya va Buyuk Britaniya Eronda amalga oshirilayotgan islohotlarni ma’qullamadi, shuningdek, Rossiya, Eron uchun harbiy texnika yetkazib beruvchi va atom elektrostansiyasini quruvchi mamlakat sifatida islohotlarga qarshilik ko‘rsatdi. 2005-yilda ultrakonservator Mahmud Ahmadinajod prezident etib saylangach, Eronning jahon hamjamiyatiga qaytishi va islohotlarning borishi sekinlashdi. Ahmadinajod o‘zidan oldingi prezidentlarning liberal islohotlarini to‘xtatib qo‘ydi. Humayniy vafotidan so‘ng esa Erondagi teokratik rejim yanada kuchaydi. Islom huquqiga (shariatga) asoslangan qonunlar esa inson huquqlari bo‘yicha muammolarni keltirib chiqardi. Masalan, Eron o‘lim jazosini amalga oshirish bo‘yicha dunyoda ikkinchi o‘rinda turardi (Xitoydan so‘ng). 2006-yilda mamlakatda ikki yuzdan ortiq kishi, jumladan, yetti nafar balog‘at yoshiga yetmagan bolalar qatl qilindi.

Tashqi siyosatda Ahmadinajod konservativ qarashlarga amal qilib, J. Bush ma’muriyatini keskin tanqid qildi va Eronning arab mamlakatlari va Rossiya bilan hamkorligini kuchaytirishga intildi. 2009-yilgi prezidentlik saylovlarida Ahmadinajod va islohotlar va’da qilgan Mir-Husayn Musaviy o‘rtasida asosiy kurash bo‘lib o‘tdi. Birinchi turda Ahmadinajod g‘alaba qozondi, ammo muxolifat saylov natijalarini tan olmadi va Tehronda, shuningdek, boshqa shaharlarda namoyishlar va politsiya bilan

to‘qnashuvlar bo‘ldi. Bundan tashqari, zamonaviy Eron jahonning eng yirik iqtisodiyotiga ega bo‘lgan industrial mamlakatlardan biriga aylandi. 2009-yilda Eron, Semnondagi kosmodromdan Safir-2 raketasi yordamida «Umid» sun’iy yo‘ldoshini fazoga chiqarib, kosmosni o‘zlashtirayotgan davlatlar qatoriga qo‘shildi. Eronning ta’lim va fan sohalaridagi rivojlanishi, urbanizatsiya darajasining 70% ga yaqinlashishi va sog‘liqni saqlash hamda ijtimoiy ta’minot tizimining yaxshi tashkil etilishi mamlakat taraqqiyotining yuqori darajada ekanligini ko‘rsatadi. Eron yoshlar mamlakati bo‘lib, aholisining yarmini 30 yoshdan kichik bo‘lgan yoshlar tashkil etadi. Biroq, Eronning zamonaviy muammolari orasida eng dolzarblari ishsizlik va inflyatsiya darajasining yuqoriligi hisoblanadi.

2013-yil iyun oyida bo‘lib o‘tgan prezidentlik saylovlarida Hasan Ruhoniyning g‘alaba qozonishi Eronning ichki siyosatida va xalqaro maydonda yuz berayotgan chuqur o‘zgarishlarning boshlanishini ko‘rsatdi. Ruhoniyning saylanganidan so‘ng, Eronning jahon hamjamiyatiga integratsiyalashuvi yo‘lidagi bir qator muhim qadamlarga olib kelgan yadroviy dasturiga doir muzokaralar boshlandi. O‘n yildan ortiq davom etgan muzokaralar natijasida, 2015-yil iyulda Eron va oltita dunyo yirik davlatlari (AQSH, Rossiya, Xitoy, Buyuk Britaniya, Fransiya, Germaniya) o‘rtasida Yadro kelishuvi imzolandi. Ushbu kelishuvga binoan, Eron 15 yil ichida boyitilgan uran ishlab chiqarmaslikka va’da berdi, buning evaziga esa G‘arb mamlakatlari Eronni izolyatsiya qiluvchi sanksiyalarni bosqichma-bosqich bekor qiladigan bo‘ldi. Shu bilan birga, 2016-yil fevral oyida Eronda parlament saylovlari bo‘lib o‘tdi. Saylovlarda islohotchilar koalitsiyasi konservatorlardan ko‘proq ovoz to‘pladi, bu esa mamlakatda ijobiy o‘zgarishlar ro‘y berayotganini va Ruhoniy obro‘yining oshayotganini ko‘rsatdi. Bu natija prezident Ruhoniyning siyosiy qudratining mustahkamlanishiga va Eronning ichki va tashqi siyosatida yangi bosqichning boshlanishiga asos bo‘ldi.

MAVZU DOIRASIDA INTERFAOL METODLAR

“Do‘stlik qor-to‘pi” (Snowball of Friendship) metodi — bu o‘quvchilar o‘rtasida do‘stlikni mustahkamlash, guruhda bir-birini yaxshiroq tanish va qo‘llab-quvvatlashni rivojlantirishga

yordam beradigan qiziqarli va faol metoddir. Bu metod orqali o‘quvchilar bir-birlarini tanishadi, o‘zaro aloqalarini mustahkamlashadi va mavzuni o‘rganishda yangi yondashuvlarni qo‘llaydilar.

O‘yinning o‘tish jarayoni:

1. **Tayyorlanish:** Har bir o‘quvchiga 1 tadan rangli qog‘oz yoki list tarqatiladi. Qog‘ozni rangli qilish, o‘quvchilarning diqqatini jalb qilish uchun foydali bo‘ladi. O‘quvchilarga 3 ta gap yozish topshirig‘i beriladi. Bu gaplar mavzu bilan bog‘liq bo‘lishi kerak (masalan, o‘quvchilar o‘zlari haqida 3 fakt yozishlari mumkin: «Men olmani yaxshi ko‘raman, men suza olaman, menda 3 ta kitob bor»).
2. **Yozish va o‘qish:** O‘quvchilar o‘zlari yozgan gaplarni baland ovozda o‘qib, qog‘ozni dumaloq qilib o‘rab, o‘z do‘stlariga uzatishadi.
3. **Snowballni kattalashishi:** Har bir o‘quvchi o‘zining yangi qog‘ozini olib, undagi yozuvlarni baland ovozda o‘qiydi. Keyin esa, o‘qigan qog‘ozni yana dumaloq qilib o‘raydi va yana do‘stiga uzatadi. Bu jarayon davom etadi va har bir qog‘oz kattalashadi, ya’ni Snowballni o‘tkazgan sari o‘quvchilar bir-birlarini yaxshi bilib olishadi.

4. **Doira shaklida turing:** Snowball katta qog‘ozga aylangach, barcha o‘quvchilar doira shaklida turishadi. Musiqa qo‘yiladi va Snowballni o‘tkazish boshlanadi. Musiqa davomida, o‘quvchilar Snowballni bir-birlariga uzatishadi.
5. **Musiqa to‘xtaganda:** Musiqa to‘xtagach, qaysi o‘quvchida Snowball bo‘lsa, u bitta listni olib, undagi yozuvlarni o‘qib chiqadi va qaysi do‘stining qog‘ozi ekanligini topishga harakat qiladi.

Metodning foydalari

Do‘stona muhit	O‘quvchilar o‘rtasida ishonch, hurmat va do‘stlikni rivojlantiradi.
O‘zaro tanishish	O‘quvchilar bir-birlarining shaxsiy xususiyatlarini, qiziqishlarini bilib oladi
Faol ishtirok	O‘quvchilar mavzu haqida fikr bildirish va guruhda faol ishtirok etish imkoniyatiga ega bo‘ladi
Qiziqarli o‘rganish	Bu metod o‘rganishni o‘yin shaklida o‘tishiga imkon beradi, shu bilan birga sinfda jonli va qiziqarli atmosfera yuzaga keladi

«Do’stlik qorto’pi» metodi o‘quvchilarni bir-birini yaxshiroq bilishga undaydi, ularga qiziqarli va interaktiv tarzda bilimlarni o‘zlashtirishga yordam beradi.

«Tarixiy quvlashmachoq» o‘yini

«Tarixiy quvlashmachoq» o‘yinining mazmuni juda qiziqarli va o‘quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi. Bu o‘yinda har bir guruhning maqsadi — sanalarni to‘g‘ri tartibda joylashtirish va tarixiy voqealarni ketma-ketligini to‘g‘ri aniqlash. Bu jarayon o‘quvchilarni tarixiy bilimlarni yangilash va chuqurlashtirishga yordam beradi.

O‘yinni o‘tkazish jarayoni:

1. **Tayyorlanish:** Doskada 10 ta kvadrat katakcha chiziladi va ularga tarixiy sanalar tartibsiz joylashtiriladi. Ushbu sanalar jahon tarixidagi muhim voqealar bilan bog‘liq bo‘lishi kerak.
2. **Vazifa:** O‘quvchilarga berilgan vaqt davomida sanalarni to‘g‘ri tartibda joylashtirish kerak. Ular tarixiy voqealarni yaxshi bilib, sanalarni ketma-ketlikda aniqlashlari kerak. O‘quvchilar orasida raqobat yaratish uchun guruhlarga bo‘lish mumkin.
3. **G‘olibni aniqlash:** Agar guruh sanalarni to‘g‘ri va to‘liq topib, vaqt ichida tugatgan bo‘lsa, u g‘olib hisoblanadi.

O‘yinning afzalliklari

Jamoaviy ishlash: Guruhlar o‘rtasida raqobatni kuchaytiradi va jamoaviy ishlashni rag‘batlantiradi.

Tarixiy bilimlarni oshirish: O‘quvchilar tarixiy sanalarni o‘rganish va ularga to‘g‘ri ma’lumotlarni birlashtirish orqali tarixni yanada yaxshiroq tushunishadi.

Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish: O‘quvchilar tarixiy voqealarni tahlil qilish va ular o‘rtasidagi munosabatlarni aniqlashga o‘rganishadi. O‘yinni o‘tkazishda sanalarni tanlashda, ehtiyotkorlik bilan tanlangan tarixiy voqealar, o‘quvchilarga qiziqarli va foydali bilimlarni beradi.

“Qiziqarli basketbol” metodi

“Qiziqarli basketbol” metodi — bu o‘quvchilarning faol ishtirokini ta’minlash, guruhlar o‘rtasida raqobatni kuchaytirish va bilimlarni amaliy tarzda tekshirish uchun juda samarali metoddir. Ushbu metodni mavzuga moslab qo‘llash o‘quvchilarga o‘rganilgan materialni yanada qiziqarli tarzda qayd etish va mustahkamlash imkoniyatini beradi. Quyida bu metodni qanday qilib mavzular bo‘yicha qo‘llash mumkinligi haqida misol keltiraman:

Metodning umumiy tavsifi:

“Qiziqarli basketbol” metodida o‘quvchilarni guruhlarga bo‘lish orqali savollarga javob berishadi. Har bir to‘g‘ri javob guruhga ball olib keladi, ularning maqsadi esa maksimal ball olishdir. Bu metodni o‘quvchilarning o‘zaro raqobatni rivojlantirishi va o‘z bilimlarini sinovdan o‘tkazish uchun ishlatish mumkin.

O‘yin jarayoni:

1. **Guruhlarni tashkil qilish:** O‘quvchilarni guruhlarga bo‘ling (masalan, 4-5 kishidan iborat guruhlar). Har bir guruhda o‘quvchilar bir-birlaridan farqli ravishda, turli bilim darajasiga ega bo‘lishi kerak, bu o‘yinda hamma o‘z fikrini bildirishga imkon topadi.
2. **Savollarni tayyorlash:** Savollarni mavzuga moslab tayyorlang. Masalan, tarixiy voqealar haqida o‘rganayotgan bo‘lsangiz, savollarni quyidagicha tuzishingiz mumkin:
    - «Shah Islom inqilobida qaysi sanada hukumat ag‘darildi?»
    - «Eronning Islom inqilobining yetakchisi kim edi?»
    - «1979-yilgi inqilobdan so‘ng Eron qanday siyosiy o‘zgarishlarga yuz tutdi?»

Savollarning murakkabligi turlicha bo‘lishi kerak: osonroq savollar boshlanishda, murakkab savollar esa o‘yin davomida.

3. **Savol-javob jarayoni:** Har bir guruh navbatma-navbat savolni javoblaydi. To‘g‘ri javob har bir guruhga 1 ball olib keladi. Agar guruh javobni noto‘g‘ri bersa, boshqa guruh javob berishga imkoniyat yaratishingiz mumkin. Agar guruhning javobi to‘g‘ri bo‘lsa, guruhga «basket» qilish imkoniyati beriladi. Bunda guruh a’zolari ma’lum vaqt ichida savolga javob bera olishlari va ball to‘plashlari kerak. Misol uchun, to‘g‘ri javobdan so‘ng,

guruh o‘zi uchun basket to‘plashga harakat qiladi.

4. **Ballarni hisoblash:** Savolga to‘g‘ri javob berilganida ball hisoblanadi. Har bir to‘g‘ri javob guruhga 1 ball olib keladi. Agar guruh javobni noto‘g‘ri bersa, o‘sha guruh ball olish imkoniyatiga ega bo‘lmaydi, lekin boshqa guruhga savol berish imkoniyati tug‘iladi.
5. **O‘yinning tugashi:** O‘yin oxirida eng ko‘p ball to‘plagan guruh g‘olib bo‘ladi. G‘olib guruhga kichik sovg‘a yoki sharafni taqdim etish mumkin.

Metodning mavzuga mosligi (Tarixiy o‘rganish uchun):

Misol sifatida tarixiy voqealarni o‘rganayotganda, “Qiziqarli basketbol” metodini quyidagicha qo‘llash mumkin:

- **Savollar mavzusi:** Eron tarixidagi muhim voqealar (Inqilob, Islom respublikasining tashkil topishi, Eron-Iroq urushi va boshqalar).
- **Savollar turi:**
    1. Eron Islom inqilobi qaysi yilda amalga oshdi?
    2. 1979-yildan keyin Eronning siyosiy rahbari kim bo‘ldi?
    3. Eronning neft sanoatini qanday qilib milliylashtirdi?
    4. Shoh rejimi va Islom inqilobi o‘rtasidagi farq nima edi?
    5. Eronning yadro dasturi qanday ta’sir ko‘rsatgan?

Shuningdek, mazkur metodni boshqa fanlar, masalan, biotexnologiya, iqtisod yoki madaniyat kabi mavzularda ham qo‘llash mumkin.

Afzalliklari:

- **Jamoaviy ishlashni rag‘batlantiradi:** O‘quvchilar guruhda ishlashni o‘rganadi, bir-biriga yordam beradi.
- **O‘yin orqali o‘rganish:** Bu metod orqali o‘quvchilar mavzuni yanada yaxshi o‘rganadi, chunki savollarni javoblash orqali bilimlarni mustahkamlaydilar.
- **Motivatsiya oshadi:** Raqobat orqali o‘quvchilar yanada faol va qiziqish bilan o‘rganishga harakat qiladi.
- **Qiziqarli va interaktiv:** O‘quvchilar uchun o‘yin tarzida o‘rganish qiziqarli va samarali bo‘ladi.

“Qiziqarli basketbol” metodi o‘quvchilarni o‘rganilayotgan mavzu bo‘yicha bilimlarini mustahkamlashga yordam beradi. Raqobatga asoslangan va

o‘yin shaklida o‘tkaziladigan bu metod o‘quvchilarga o‘z bilimlarini amalda ko‘rsatish imkoniyatini yaratadi.

«T.A.R.I.X.» metodi

Bu metod tarixiy mavzularni o‘rganishda o‘quvchilarga mavzuni tizimli ravishda o‘zlashtirishga yordam beradi. U o‘quvchilarni fikrlashga, o‘z bilimlarini rivojlantirishga va jamoaviy ishni amalga oshirishga undaydi. Ushbu metodning har bir bosqichi o‘quvchilarni chuqurroq tahlil qilishga va mavzuni yaxshiroq anglashga yo‘naltiradi. Quyida ushbu metodni qanday qo‘llash mumkinligini batafsil tushuntirib beraman:

T.A.R.I.X. metodining qismlari:

1. **T — Test savollar**. O‘quvchilar birinchi navbatda tarixiy mavzu bo‘yicha test savollarini ishlaydi. Bu bosqichda o‘quvchilarga mavzu bo‘yicha asosiy savollar taqdim etiladi, masalan: «Eron Islom inqilobining sabablari nimalar edi?». «Shoh rejimi davridagi iqtisodiy islohotlar qanday amalga oshirildi?». «Eronning yadro dasturi qanday xalqaro munosabatlarga olib keldi?». Test savollarini javoblash orqali o‘quvchilar mavzuni tushunishni boshlashadi.
2. **A – Anagrammalar**. Ushbu bosqichda o‘quvchilarga mavzu bilan bog‘liq so‘zlar yoki atamalarni aralashtirib beriladi va ular to‘g‘ri tartibga keltirishlari kerak. Misol uchun: *HINLOVA (Inqilob)*. *IRIXAO (Iroq)*. *NAIMDO (Neft)*. Anagrammalarni tuzish orqali o‘quvchilar har bir atamaning ahamiyatini yaxshiroq tushunishadi.
3. **R — Raqamlardagi voqealar**. Bu bosqichda o‘quvchilar muayyan tarixiy sanalarni, raqamlarni yoki yillarni aniqlashlari kerak bo‘ladi. Raqamlar bilan bog‘liq voqealarni aniqlash ular uchun tarixiy kontekstni aniqroq tushunishga yordam beradi. Masalan: 1979-yil — Eron Islom inqilobi. 1980-1988-yillar — Eron-Iroq urushi. 1953-yil — Mossadekning hukumatga kirishi. Ushbu raqamlar va yillar o‘quvchilarga tarixiy voqealar ketma-ketligini bilishga yordam beradi.
4. **I — Ikki tarixiy jarayonni solishtirish**. Bu bosqichda o‘quvchilar ikki tarixiy voqeani yoki jarayonni solishtiradilar va ularning o‘xshashliklari va farqlarini aniqlashlari kerak. Masalan: Shoh rejimi va Islom inqilobining siyosiy tizimlarini solishtirish: Shoh rejimi: monarxiya, zamonaviy iqtisodiy islohotlar, G‘arbga yaqinlashish. Islom inqilobi: teokratik tizim, diniy asoslar, G‘arbga qarshi siyosat. Bu bosqichda

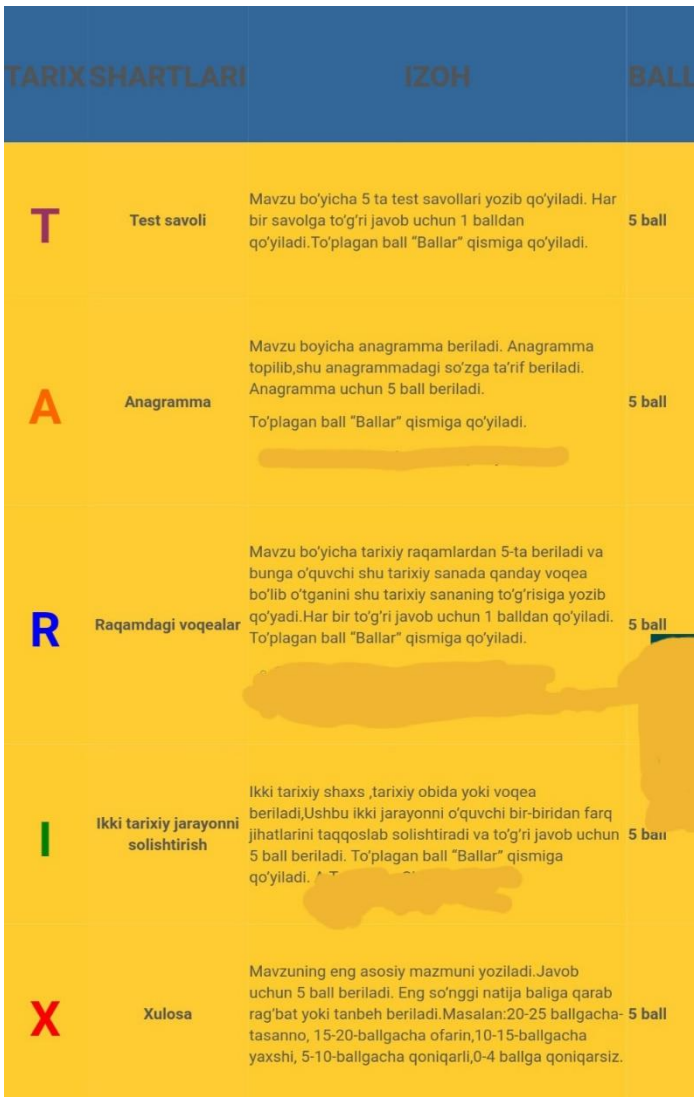

TARIX	SHARTLARI	IZOH	BALL
T	Test savoli	Mavzu bo'yicha 5 ta test savollari yozib qo'yiladi. Har bir savolga to'g'ri javob uchun 1 balldan qo'yiladi.To'plagan ball "Ballar" qismiga qo'yiladi.	5 ball
A	Anagramma	Mavzu boyicha anagramma beriladi. Anagramma topilib,shu anagrammadagi so'zga ta'rif beriladi. Anagramma uchun 5 ball beriladi. To'plagan ball "Ballar" qismiga qo'yiladi.	5 ball
R	Raqamdagi voqealar	Mavzu bo'yicha tarixiy raqamlardan 5-ta beriladi va bunga o'quvchi shu tarixiy sanada qanday voqea bo'lib o'tganini shu tarixiy sananing to'g'risiga yozib qo'yadi.Har bir to'g'ri javob uchun 1 balldan qo'yiladi. To'plagan ball "Ballar" qismiga qo'yiladi.	5 ball
I	Ikki tarixiy jarayonni solishtirish	Ikki tarixiy shaxs ,tarixiy obida yoki voqea beriladi,Ushbu ikki jarayonni o'quvchi bir-biridan farq jihatlarini taqqoslab solishtiradi va to'g'ri javob uchun 5 ball beriladi. To'plagan ball "Ballar" qismiga qo'yiladi.	5 ball
X	Xulosa	Mavzuning eng asosiy mazmuni yoziladi.Javob uchun 5 ball beriladi. Eng so'nggi natija baliga qarab rag'bat yoki tanbeh beriladi.Masalan:20-25 ballgacha-tasanno, 15-20-ballgacha ofarin,10-15-ballgacha yaxshi, 5-10-ballgacha qoniqarli,0-4 ballga qoniqarsiz.	5 ball

o‘quvchilar tarixiy jarayonlarni yanada chuqurroq tahlil qilishga o‘rganadilar.

5. **X – Xulosa**. Nihoyat, o‘quvchilar o‘rgangan ma’lumotlarni umumlashtirib, xulosa qilishadi. Misol: «Eron Islom inqilobi va Shoh rejimi o‘rtasidagi farqlar Eronning siyosiy va iqtisodiy tizimlaridagi o‘zgarishlarni ko‘rsatadi. Islom inqilobi mamlakatni G‘arbdan ajratib, diniy tizimni mustahkamlashga olib keldi, Shoh rejimi esa zamonaviylashish va iqtisodiy islohotlarga qaratilgan edi.» Xulosa qilish orqali o‘quvchilar o‘rganilgan mavzu bo‘yicha o‘z fikrlarini to‘liq ifodalaydilar.

Metodni qo‘llash jarayoni:

1. **Guruhlarni tashkil etish:** O‘quvchilarni guruhlarga bo‘ling (masalan, 4-5 kishilik guruhlar). Har bir guruhga mavzuga oid test savollarini va boshqa vazifalarni taqdim eting.
2. **Har bir bosqichni bajarish:** Guruhlar birin-ketin “T.A.R.I.X.” metodining har bir bosqichini bajaradilar. Har bir bosqichda guruh o‘z fikrini aytishi va birgalikda ishlashni davom ettirishi kerak.
3. **Guruhlar o‘z javoblarini taqdim etishadi:** Guruhlar o‘z javoblarini taqdim qilganidan so‘ng, har bir guruh o‘z javoblarini namoyish qiladi va ular haqida qisqacha munozara o‘tkaziladi.
4. **Xulosa:** Har bir guruh mavzuni umumlashtirib, yakuniy xulosalarini chiqaradi.

Afzalliklari:

- **Faollikni oshiradi:** O‘quvchilarni jamoaviy ishlashga undaydi va har bir bosqichda faol ishtirok etishadi.
- **Fikrlar almashinuvi:** Guruhlar o‘rtasida fikrlar almashinadi, bu esa bilimlarni mustahkamlashga yordam beradi.
- **Mavzuni tizimli o‘rganish:** O‘quvchilar tarixiy mavzuni tizimli ravishda o‘rganadilar va har bir bosqichda o‘z bilimlarini kengaytiradilar.

- **Kreativ fikrlashni rivojlantiradi:** Anagrammalar, solishtirishlar va test savollar orqali o‘quvchilar o‘z fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantiradilar.

“T.A.R.I.X.” metodini qo‘llash o‘quvchilarga tarixiy mavzularni o‘rganishda tizimli yondashuvni ta’minlaydi. Bu metod o‘quvchilarning fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi, ular o‘z bilimlarini amalda qo‘llashga o‘rganadilar va jamoaviy ishlash ko‘nikmalarini oshiradilar.

XULOSA

Eron Islom Respublikasi mavzusini 4K (Kreativlik, Kritikal fikrlash, Kommunikatsiya, Hamkorlik) metodologiyasi asosida o‘qitish o‘quvchilarga nafaqat tarixiy ma’lumotlarni, balki zamonaviy siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy jarayonlarni chuqur tushunishga yordam beradi. Ushbu metodologiya o‘quvchilarning kreativ fikrlashini rivojlantirishga, kompleks vaziyatlarni tahlil qilishga va mustaqil xulosalar chiqarishga imkon yaratadi. Eronning siyosiy tizimi, xalqaro aloqalaridagi o‘zgartirishlar va yadro dasturi kabi masalalar, o‘quvchilarga global siyosatni yanada yaxshiroq anglash imkonini beradi.

Darslarda 4K metodlarining qo‘llanilishi o‘quvchilarga mantiqiy fikrlashni rivojlantirish, guruhli ishlarda samarali hamkorlikni ta’minlash, va interaktiv muhokama orqali turli fikrlarni hurmat qilishga o‘rgatadi. Shuningdek, o‘quvchilarning kommunikativ ko‘nikmalarini mustahkamlash va global siyosatdagi o‘zgarishlarga oid analitik ko‘nikmalarni rivojlantirish maqsadida zamonaviy pedagogik usullarni qo‘llash zarur. Metodik tavsiya, Eron Islom Respublikasining siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy jihatlarini o‘rganishda zamonaviy texnologiyalar va pedagogik yondashuvlarni qo‘llashni tavsiya etadi. Bunda o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rag‘batlantirish, ular uchun yangi ma’lumotlarni yengil qabul qilish imkonini yaratish muhim ahamiyatga ega. Darslar samarali o‘qitilishida interaktiv usullar, masalalarni guruhli tarzda

muhokama qilish va o‘quvchilarni faol ishtirokchiga aylantirish muhim rol o‘ynaydi. Shuningdek, Eronning xalqaro aloqalari, ayniqsa, AQSH bilan bo‘lgan munosabatlar, o‘quvchilarga diplomatik faoliyat, tashqi siyosat va global xavfsizlik masalalarida yanada kengroq tasavvur hosil qilish imkonini beradi. Metodik tavsiya, Eron va uning mintaqaviy o‘rnini o‘rganish orqali o‘quvchilarga nafaqat tarixiy, balki siyosiy masalalarni tahlil qilish ko‘nikmalarini shakllantirishga qaratilgan. Bunday yondashuv ta’lim jarayonini yanada jonli va samarali qiladi. O‘quvchilar nafaqat nazariy bilimlarga ega bo‘lishadi, balki bu bilimlarni amaliyotda qo‘llashni ham o‘rganadilar. Shunday qilib, Eron Islom Respublikasi mavzusining 4K metodologiyasi asosida o‘qitilishi o‘quvchilarga murakkab siyosiy jarayonlarni tushunishga, global muammolarni yechishda faol ishtirok etishga yordam beradi.

ILOVALAR.

Dars ishlanma: ERON ISLOM RESPUBLIKASI MAVZUSINI 4K MODULI ASOSIDA O‘QITISH

1. Darsning mavzusi:

Eron Islom Respublikasi (Islom inqilobining natijalari va siyosiy tizim)

2. Darsning maqsadi:

Ta’limiy maqsad: O‘quvchilarga Eron Islom Respublikasining tashkil topishi, uning siyosiy tuzilishi, iqtisodiy holati va mintaqadagi o‘rni haqida bilimlar berish.

Tarbiyaviy maqsad: O‘quvchilarda Eronning Islom inqilobidan keyingi davrda amalga oshirilgan siyosiy va ijtimoiy o‘zgarishlarga nisbatan ongli va tanqidiy fikrlashni shakllantirish.

3. Darsning tuzilishi:

1. **Kirish (5 daqiqa)**: Darsga kirish: Eron Islom Respublikasi haqida qisqacha ma’lumot berish. O‘quvchilarga savollar berish: "Eronning islom inqilobi haqida nimalarni bilasiz?" va "Eronning siyosiy tizimi qanday?"
2. **Asosiy qism (30 daqiqa)**:
    - **Eron Islom inqilobi va uning sabablar** (10 daqiqa): Eron islom inqilobining 1979-yilda yuz berganligi va inqilobning asosiy sabablarini tushuntirish. Shahniy hukumat, zamonaviy G‘arb madaniyati va ijtimoiy-siyosiy adolatsizliklar ta’siri.
    - **Islom inqilobining natijalari** (10 daqiqa): Islom inqilobi va Eron Islom Respublikasining tashkil topishi. Ruholla Xomeyniy rahbarligida davlat tuzilmasining o‘zgarishi: Islomiy qonunlar, shariat, va diniy rahbariyatning hukmronligi.
    - **Eron Islom Respublikasi: Siyosiy tizim va tuzilma** (10 daqiqa): Eron Islom Respublikasining siyosiy tizimi: rahbar, ayatolla, diniy rahbariyat, prezident, va majlis. Islom inqilobining ta’siri: siyosiy, ijtimoiy, va iqtisodiy sohalarda yuz bergan o‘zgarishlar.
3. **Faoliyatlar va 4K metodikasi**:

    - **Kreativlik**: O‘quvchilarni Eronning islom inqilobi mavzusida o‘z fikrlarini ifodalashga rag‘batlantirish, ular tomonidan islom inqilobining ijtimoiy ta’sirini tasvirlash.
    - **Kritik fikrlash**: Eronning siyosiy tizimiga oid tanqidiy fikrlarni o‘rganish va muhokama qilish. O‘quvchilarni Eronning hozirgi siyosiy holatiga nisbatan o‘z pozitsiyasini yaratishga undash.
    - **Kommunikativlik**: Guruhlarda faol munozara olib borish, o‘zaro fikr almashish va darsni muhokama qilish.
    - **Ko‘nikmalar**: O‘quvchilarni Eron siyosiy tizimi haqida mustaqil fikr yuritishga va tahlil qilishga o‘rgatish.

- **Tugash (5 daqiqa)**: Eron Islom Respublikasining siyosiy tizimiga umumiy tahlil.Darsni yakunlash va o‘quvchilarga uyga vazifa berish.

4. Darsni o‘tkazish uslublari:

- **Taqdimot** (PowerPoint slaydlar): Eronning islom inqilobi va siyosiy tizimiga oid ma’lumotlarni slaydlar orqali yetkazish.
- **Guruhlar bilan ishlash**: O‘quvchilarni kichik guruhlarga bo‘lib, muayyan savollarni muhokama qilishga undash.
- **Video materiallar**: Eron Islom inqilobi va siyosiy tizimi haqidagi videolarni ko‘rish va muhokama qilish.

5. Darsning materiallari:

- **PowerPoint taqdimoti**: Eron Islom Respublikasining tarixi va siyosiy tuzilmasi haqida.
- **Video**: Eron Islom inqilobiga oid qisqacha video.
- **Qo‘llanmalar**: Eron inqilobi va Islom Respublikasi haqida o‘quvchilar uchun yozilgan qo‘llanmalar.

6. Darsning baholash mezonlari:

- **Faol ishtirok etish**: O‘quvchilarning dars davomida faol ishtirok etishi va muhokamalarga qatnashishi.
- **Yakuniy savollar**: Dars yakunida o‘quvchilarga savollar berish, ular orqali o‘zlashtirgan bilimlarini baholash.
- **Guruhlarda ishlash**: Guruhlarda o‘quvchilarning o‘zaro fikr almashishi va konstruktiv munozaralarda qatnashishlari.

7. Uyga vazifa: Eron Islom Respublikasining siyosiy tizimi haqida qisqacha referat yozish.

8. Darsni yakunlash: Darsga doir yakuniy fikrlar, o‘quvchilarga muvaffaqiyat tilash va keyingi darsga tayyorgarlik.

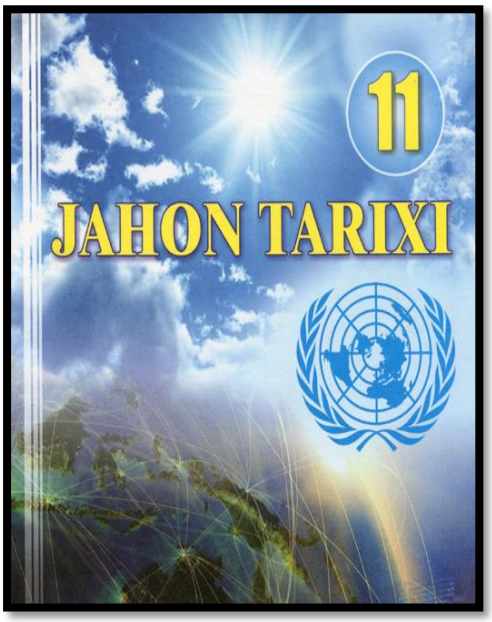

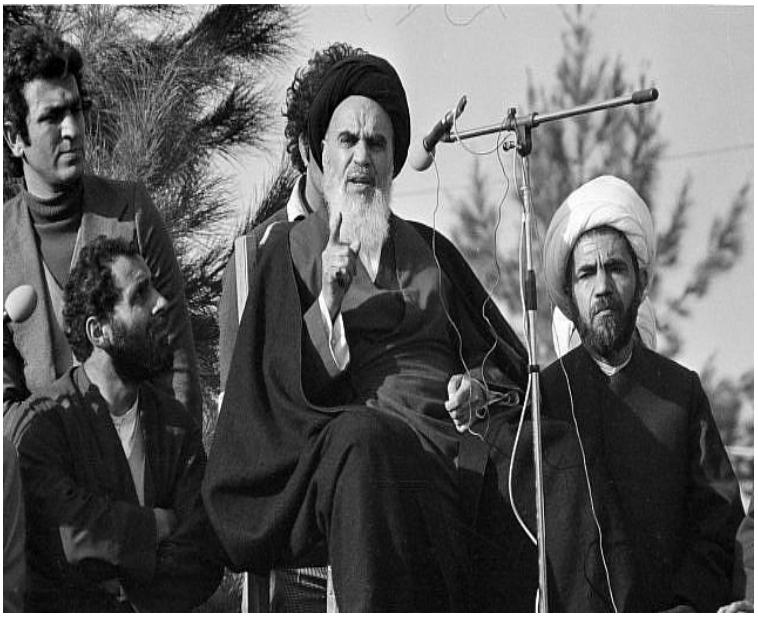

RAG‘BATLANTIRISH

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati :

1. Karimov, I. A. (2001). *O‘zbekiston: Mustaqillik yillarida taraqqiyotning yangi bosqichi.* Tashkent: O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlis.
2. Aliyev, R. S. (2005). *Eronning tashqi siyosati: tarix va zamon.* Tashkent: O‘zbekiston Fanlar Akademiyasi.
3. Eron Islom Respublikasi: tarixiy va siyosiy tahlil. (2010). *Toshkent universiteti nashri*.
4. Abdurahmonov, T. (2012). *Eron va AQSH: Xalqaro munosabatlar va diplomatiya.* Toshkent: Toshkent Davlat Sharqshunoslik universiteti.
5. Akhmedov, A. (2014). *O‘zbekiston va Eron: siyosiy aloqalar va hamkorlik.* Tashkent: O‘zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi nashri.

6. Bush, G. W. (2002). *The National Security Strategy of the United States of America.* Washington D.C.: The White House.
7. Mardani, M. (2015). *Eronning global siyosatdagi o‘rni.* Tashkent: O‘zbekiston Milliy universiteti.
8. Islamov, Z. (2018). *4K ta’lim metodologiyasi va uning ta’lim tizimidagi ahamiyati.* Tashkent: «Maktab» nashriyoti.
9. Shamsuddinov, M. (2017). *Eron va mintaqaviy xavfsizlik: tarixiy tahlil.* Toshkent: O‘zbekiston Respublikasining Xalqaro aloqalar institutida chop etilgan.
10. G‘ulomov, M. (2019). *XXI asrda Eronning xalqaro siyosatdagi o‘rni.* Toshkent: Sharq nashriyoti.